

Araştırma-İnceleme

**SANAT TEMELLİ BİR SORUŞTURMA YÖNTEMİ:
A/R/TOGRAFI**

Nimet KESER¹
Handan NARİN²

Öz: Aynı zamanda eğitimci olan sanatçılar; 21. yüzyılın ilk yıllarından itibaren, görsel oluşturma yöntemi olarak sürecin merkeze alındığı bir araştırma yöntemi geliştirmeye başladılar. Başta Rita L. Irwin, Anita Sinner, Stephany Springgay ve Barbara Bickel olmak üzere Kanada British Columbia Üniversitesi kökenli bir grup araştırmacı, sanatçı, sanat eğitimcisi a/r/tografi olarak adlandırdıkları bu metodoloji ile sosyolojik, sanatsal, etnografik soruşturmalar gerçekleştirmeye başladılar. Bu araştırmalarını, soruşturmalarını görsellerle ve makalelerle somutlaştırdılar. A/r/tografik metodolojinin nasıl bir metodoloji olduğunu, ne şekilde biçimlendiğini ve a/r/tografik bir araştırmanın hangi araştırma süreçlerine dayandığını anlamayı amaçlayan bu çalışmada da, önde gelen a/r/tografirlerin 2004 yılında; Kanada, Vancouver'daki Richmond şehrinde gerçekleştirdikleri projeyi anlattıkları beş makale incelenmiştir: 1) *The Rhizomatic Relations of A/r/tography*, 2) *Richgate: Transforming Public Spaces through Community-engaged Art*, 3) *The City of Richgate: A/r/tographic Cartography as Public Pedagogy*, 4) *A/r/tographic Collaboration as Radical Relatedness* ve 5) *Research and Creation: Socially-engaged Art in The City of Richgate Project*. Bu makaleler; tüm a/r/tografik çalışmaların temel kaynakları olarak kullanıldığı için seçilmiştir. Söz konusu makaleler incelendiğinde; bu yeni metodolojinin sanatsal performans ve yazmaya dayalı olarak planlanmasının yanı sıra mevcut bilimsel metodolojileri de kullanmaya çalıştıkları için sanat temelli melez bir araştırma yöntemi olarak biçimlendirildiği anlaşılmıştır. Ancak, a/r/tografik soruşturmaların nihai amacının bir probleme çözüm ya da sorulara cevap vermek değil araştırma problemine ilişkin görseller, sanat eserleri biçimlendirmek olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sanat Metodolojisi, Sanat Uygulaması, Sanat Eğitimi, A/r/tografi, A/r/tografir.

¹ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü. nimetkeser@gmail.com

² Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü. handannarinn@gmail.com

AN ART BASED RESEARCH METHODOLOGY: A/R/TOGRAPHY

Abstract: Artsits who are also university based teacher, from the beginning of the 21st century, they have begun to develop a process centered research methodology for creating visual images. They have begun to carry out sociological, artistic, ethnographic investigations with this methodology, which they call as a group of researchers, artists, art educators a/r/tography originating from British Columbia University in Canada, mainly Rita L. Irwin, Anita Sinner, Stephany Springgay and Barbara Bickel. They visualized these investigations, their investigations, and made them concrete. This study aims to understand a/r/tography is a how kind of methodology, how it is shaped, and on which research processes an a/r/tographical research is based on. To find answers to these questions five a/r/tographic articles that describing, explaining the project in Richmond, Vencouver, Canada, were examined: 1) The Rhizomatic Relations of A/r/tography, 2) Richgate: Transforming Public Spaces through Community-engaged Art, 3) The City of Richgate: A/r/tographic Cartography as Public Pedagogy, 4) A/r/tographic Collaboration as Radical Relatedness and 5) Research and Creation: Socially-engaged Art in The City of Richgate Project. These articles were chosen because they were used as the primary source of all the A/r/tographic studies. When the mentioned articles are examined; It has been understood that this new methodology has been shaped as an art based hybrid research methodology because it is planned to be based on artistic performance and writing as well as using existing scientific methodologies. However, it is understood that the ultimate goal of a/r/tographic investigations is to form artworks and visual images related to research problem, not to find answers and solutions for research problem and questions.

Key Words: Art-practise, Art education, Research, A/r/tography, A/r/tographer.

Giriş

Sanatın işlevinin ne olduğuna ilişkin tartışmalar uzun zamandan beri filozoflar gibi alana dâhil olan kişilerin meşgul olduğu meselelerin başında yer almaktadır. Helenistik dönem filozofu Aristoteles, sanatın bir katarsis aracı olduğunu, ruhu tehlikeli düşüncelerden temizlediğini savunurken sanatı ideal insan için, insanın olumsuz yönlerinden arınmasının bir aracı olarak kabul ederek sanat yoluyla eğitimi savunan kişilerin belki de ilki olmuştur. 20. yüzyılın anarşist kuramcılarında biri olan Herbert Read'in 1950'li yıllarda geliştirdiği sanat yoluyla eğitim kuramı, sanatı eğitimin temeli olarak kabul etmiştir. Eğitimin amacı da ifadenin farklı boyutlarında yeterli olan insanlar yaratmaktır. Read, yazılarında eğitsel çalışmaları odağına alırken, sanatı da müfredat programının merkezi olarak kabul etmiştir. Sanatı huzurlu ve uygarlaşmış bir geleceğin başlıca etkeni olduğu kadar eğitimin bileşenlerinden biri olarak görmüştür. Read'in ardından, Elliot Eisner ve Maxine Greene gibi araştırmacılar, 1970'li yıllarda eğitsel araştırmalar yapmak için sanatçıların ve sanat eleştirmenlerinin uygulamalarını kullanmaya başlamışlardır. Bütün bu

gelişmelerin ardından, estetik bir başlangıçla sanat temelli eğitsel soruşturma biçimleri formüle edilmiş ve 1990'lı yıllarla birlikte anlatı yazma, otobiyografi, dans ve hareket, okuyucu tiyatrosu, multimedya, görsel sanatlar, müzik, fotoğraf ve şiiri de içerecek şekilde genişlemiştir. Sanat temelli araştırma; süreç, formlar ve akademik bilim içindeki yaratıcı uygulamaların yaklaşımlarını birleştirmiştir. Bu nedenle, sanat temelli araştırmalar, disiplinlerarası şekillerde sosyal bilimler araştırmalarını biçimlendirmek ve bilgilendirmek için yaratıcı sanatlardan yararlanmıştır (Santoni Rugiu, 1974, s. 216; Sinner ve diğerleri, 2006, s.1226). Böylece, eğitim alanında metodolojik araçlar yeniden tanımlanmıştır. Eğitim alanında, Kanada ve Amerikalı bilimcilerin, araştırmacıların çalışmalarıyla (Thomas Barone, Cynthia Chambers, Ardra Cole, John Dewey, Rishma Dunlop, Elliot Eisner, Susan Finley, Maxine Greene, Gary Knowles, Claudia Mitchell, Lorri Neilsen, Joe Norris, Jane Piirto, Celeste Snowber, Sandra Weber) sanat temelli araştırmalar hızla artmıştır.

Eğitimde sanat temelli araştırmaların; sanatın uygulama boyutunun, politik ve pedagojik kurama ilişkin karar vermek için önemli perspektifler sağlayan bir soruşturma biçimi olduğu iddia edilmektedir. Bu nedenle de son dönemlerde, sanat temelli araştırmalar sadece eğitsel araştırmalarda değil; tıp, ticaret, bilim, mühendislik gibi farklı alanlarda da benimsenmiştir. Yaratıcı bilimin yöntemlerini, niteliğini ve esaslarını tanımlama çabaları; böyle bir araştırmanın kuramsallaştırılmasının ve katılığının daha fazla sorgulanmasına neden olmuştur. Bilimciler arasındaki bu tartışmalar, sanat temelli soruşturmaya olan ilgiyi devam ettirmektedir. Uygulama topluluğunun içindeki akademisyenler ve öğrenciler tarafından yapılan sanat temelli araştırmalar aracılığıyla, sanat temelli eğitimin ne olduğu anlayışında gelişmeler devam etmektedir. Bu gelişmeler, 21. yüzyılın ilk yıllarında yeni bir metodolojinin biçimlenmesini sağlamıştır. A/r/tografi olarak kavramsallaştırılan bu yeni metodoloji, 2003 yılından itibaren sanat temelli birçok yüksek lisans ve doktora tezinde kullanılmaya başlanmıştır. A/r/tografi, benzersiz bir eğitim ve sanat uygulaması temelli bir metodolojiyi temsil etmektedir. Bu makalede de yeni bir metodoloji olan a/r/tografinin ne tür süreçlere dayandığını ve mevcut metodolojilerden nasıl bir farklılık gösterdiğini araştırmak hedeflenmiştir.

A/r/tografik Bir Projenin İncelenmesi Aracılığıyla Metodolojinin ve Araştırma Sürecinin Tanımlanması

A/r/tografiye ilişkin alan yazın incelemesi yapıldığında tüm çalışmaların belirli bir projeye, bu projenin anlatıldığı makalelere ve dolayısıyla belirli a/r/tografılara işaret ettiği görülmektedir. Bu makaleler; Rita L. Irwin, Barbara Bickel, Valerie Triggs, Stephanie Springgay, Ruth Beer, Kit Grauer, Gu Xiong ve Pauline Sameshima'nın 2004 yılında başladıkları a/r/tografik bir projeyi anlatmaktadır: *The City of Richgate*. Bu proje, a/r/tografiyi en iyi yansıtan temel çalışmadır. Bu proje aynı zamanda ilk büyük çaplı, işbirlikçi a/r/tografik çalışma olması nedeniyle de çok önemlidir. *The City of Richgate* projesini anlatan makaleler a/r/tografik soruşturmanın nasıl bir sürece dayandığını, nasıl işlediğini ve ilkelerini anlamak açısından önemlidir. Bu projede yer alan

a/r/tografılar, durumların metodolojisi olarak a/r/tografik soruşturmaya tanımlamaya çalışmıştır. Bunun için, sanatçı, araştırmacı ve eğitimci bir grubun işbirliğine dayalı olarak Kanada'daki bir kentte yaşayan bir grup ailenin katılımıyla bir proje gerçekleştirmiştir. *The City of Richgate* olarak adlandırılan projede, sanatsal odaklı soruşturma içerisinde göç, mekân ve toplulukla ilişkili meseleler incelenmiştir. Proje, göç eden ailelerin Kanada, Vancouver'da hızla değişen bir banliyödeki deneyimlerine odaklanacak ve süreç içinde değişecek ve gelişecek biçimde tasarlanmıştır (Bickel ve diğerleri, 2011; Beer ve diğerleri, 2010; Irwin ve diğerleri, 2006; Irwin ve diğerleri, 2009; Triggs ve Irwin, 2008; Triggs ve diğerleri, 2010). Söz konusu proje, Vancouver'daki Richmond şehrinde bir grup Çinli-Kanadalı aile ile birlikte gerçekleştirilmiş ve birçok makale ile devam ettirilmiştir. Bu makale için de projeyi anlatan beş makale incelenmiştir: 1) 2006 tarihli *The Rhizomatic Relatios of A/r/tography*, 2) 2007 tarihli *Richgate: Transforming Public Spaces through Community-engaged Art* 3) 2009 tarihli *The City of Richgate:A/r/tographic Cartography as Public Pedagogy*, 4) 2010 tarihli *Research and Creation: Socially-engaged art in The City of Richgate Project* ve 5) 2011 tarihli *A/r/tographic Collaboration as Radical Relatedness*.

Öncelikle alışılmışın dışındaki bu adlandırmaya ilişkin tespitlere yer vermek gerekir. A/r/tografi terimin etimolojisini araştırdığımız zaman, yukarıda da belirttiğimiz gibi, ilk olarak 2003 yılında akademik literatürde kullanıldığını görürüz. Her ne kadar bu metodolojinin çok yeni olduğunu belirtmiş olsak da Rita Irwin, a/r/tografinin kaynağının çok gerilere dayandığını iddia etmektedir. Buna göre, birçok siyasal, felsefi düşüncenin kaynağının antik Yunan'a dayandığı gibi a/r/tografinin kökeni de Aristoteles'in bilginin üç evreni olan *theoria* (teori), *praxis* (yapma) ve *poesis* (yaratma)'e dayanmaktadır. Bu metodoloji, küçük bir grup akademisyen ve onların yüksek lisans öğrencileri arasında biçimlenmeye başlayan; fikirlerin, sanat uygulamalarının ve yaşanılan deneyimlerin değiş tokuşunun olgunlaştırdığı bir metodolojidir. Yukarıda başlıklarını belirttiğimiz makaleleri incelediğimizde a/r/tografi teriminin tarihsel bir kökene dayanmayıp tamamen bir formüle dayalı olarak üretildiğini görürüz. Dolayısıyla a/r/tografi terimi, yeni bir terimdir ve yeni bir tür araştırma/araştırmacı kavramına işaret etmektedir. A/r/tografi terimindeki ilk üç harften oluşan *a/r/t*, her ne kadar hemen sanat kavramının İngilizce karşılığı olan *art* kavramı ile dolayısıyla *artist* yani sanatçı kavramına işaret ettiğini düşündürse de esasında çok daha geniş bir kimliği tanımlamaktadır. Sanatçı (artist), araştırmacı (researcher) ve öğretmen (teacher) sözcüklerinin ilk harflerinden oluşturulmuş bir kısaltmadır. Bu kısaltmaya, yazmakla ilişkili olan *grafi* son eki ilave edilmiştir. İlk üç harf arasındaki eğik çizgiler de *art* terimi ile karıştırılmasını engellemektedir. Bu terimleştirme aracılığıyla kimlikler ve kavramlar arasında bir çatallanma, yol ayrımı fikrinden çok, söz konusu kimlikler ve kavramların kasıtlı olarak ikiye katlandığı ifade edilmektedir (Irwin ve diğerleri, 2006, s. 70). Böylece bu kavram, üç ayrı çalışma alanına sahip, yani sanat yapan/araştırma yapan/öğreten bir kişinin üç farklı kimliğinin bitişik

bulduğunu, bu farklı üç rolün ilişkisinin ne kadar derin olduğunu ifade etmekte ve a/r/tografînin, sanat yapmanın mekânı ile sınırlandırılmayacağına işaret etmektedir. Zaman ve mekân boyunca aynı anda ortaya çıkarken bu rollerden hiçbiri diğerinden daha ayrıcalıklı değildir. Ayrıca, soruşturma eylemi ve bu üç kimlik modern kategorileştirmeye karşı çıkmakta ve bunun yerine uygulamanın post-yapısal kavramsallaştırması olarak var olmaktadır. A/r/tografî, uygulamaya vurgu yaparak, sanatçının, araştırmacının, eğitimcinin kim olduğu ya da sanat, araştırma ve eğitimin ne olduğunun sorgulanmasında bir kayma oluşur ve kişi ne zaman bir sanatçı, araştırmacı ya da eğitmen olur; bir deneyim ne zaman sanat, araştırma ya da eğitim olur sorgulamasına dönüşür (Irwin ve diğerleri, 2006, s. 70).

A/r/tografî, başta *The City of Richgate* adlı projeyi gerçekleştiren kişiler olmak üzere küçük bir grup; yani eğitsel soruşturma ile meşgul olan sanatçılar, araştırmacılar ve eğitimcilerin/öğretmenlerin katkılarıyla; deneysel araştırmanın dinamik alanından doğmuştur. *The City of Richgate* çalışması a/r/tografik her çalışmanın da esas kaynağını oluşturmaktadır. Richmond şehri, Pasifik Okyanusu'nun engebeli bir araziyle, tarım arazilerini kentsel manzaralarla buluşturmaya temsil etmenin yanı sıra son dönemlerde Batı ile Doğu'nun birleşimini de temsil etmektedir. Kıtanın kıyısında, Rocky Dağları nedeniyle psikolojik olarak Kanada'nın geri kalanından ayrılmış, Amerika'nın kuzey-batı sınırında kalan bir şehirdir. Buranın sürekli değişen tanımında ve kentin kimliğinin oluşumunda; yerli halkın yerinden edilmesi, Avrupalıların ve Avrupalı olmayanların yerleşim tarihi önemli rol oynamaktadır. Son yirmi yılda da göç kaynağı Avrupa yerine Asya'ya kaymıştır. Bu yönüyle, Richmond, işbirlikçi a/r/tografik proje için benzersiz bir yere dönüşmüştür.

Richmond, sadece a/r/tografîler açısından değil, esasında diğer sosyal bilimciler açısından da çalışmaya değer bir yerdir. Çünkü Richmond, Altın Hücum döneminde Altın Dağı'nı bulmak için gelen Çinli göçmenlerin yaşadığı yerdir. Rocky Dağları'ndaki Çinlileri bekleyen, zorlu çalışma ve bunun sonucu olarak da çoğu zaman ölüm olmuştur. 2003 yılında Richmond'daki Çinli göçmen oranı %46'ya yükselmiş ve her geçen gün Hong Kong, Tayvan ve Çin'den daha iyi bir yaşamı sağlayacak bir zenginlik umudu için yeni göçmenler çekmiştir. Bu göç süreci, Richmond'u coğrafik ve kültürel olarak hibrid bir mekân, yeni bir Çin kasabası olarak yeniden inşa olmasına neden olmuştur. Richmond'un Çinli göçmenlerin yanı sıra, her birinin kendi kültürel geleneklerini getirdiği Pasifik, Hindistan, Avrupa, İskandinavya ve Amerika gibi Dünya'nın farklı bölgelerinden gelen zengin bir göç tarihi de mevcuttur. Ancak, bu çalışmada amaç sadece tüm bu sosyolojik süreçleri anlamak ve yorumlamak değildir. Birincil amaç, Richmond'daki sosyolojik süreçleri anlayıp, açıklamak değildir. Araştırmanın birincil amacını, a/r/tografik soruşturmayı ortaya çıkaran sorular oluşturmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

1. Göçmen ve diasporik kültür bir önceki yerden neyi öne çıkarmış ve bu kültür ve hafıza; yer, topluluk ve kimlik aracılığıyla ne şekilde dönüştürülmüş ve sürdürülmüştür?

2. Coğrafi ve kültürel açıdan hibrid bir yer olan Richmond şehrindeki göç deneyimini, göçmenlik kültürünü, Çinli-Kanadalı deneyimini inceleyen sosyolojik bir süreç aracılığıyla hangi sanatsal ürünler yaratılabilir?

Oldukça zengin bir temsiliyet içeren Richmond kentine ilişkin *The City of Richgate* adlı a/r/tografik çalışma hangi süreçleri içermektedir? Bu sorunun cevabı a/r/tografiyi anlamamızı sağlamak açısından önemlidir.

Tamamı işbirlikçi araştırmayla ilgilenen sanatçı ve eğitimci olan grup üyeleri, bu projeye başlamadan birbirini tanıyor olsalar da birlikte herhangi bir çalışma gerçekleştirmemiştir. Grup üyeleri, Kanada Sosyal Bilimler ve İnsan Hakları Araştırmaları Konseyi aracılığıyla yeni kurulan araştırma girişim hibelerinden esinlenerek düzenlenen bir dizi etkinlik sayesinde, karşılıklı menfaatleri ve güçlü yönleri ortaya çıkaran bir proje tasarlamak için bir araya gelmiştir. Grup, bir odak seçerken, kültürel çalışmalar, görsel kültür, ergenlik kültürü, eğitsel değişiklik, sosyal sorumluluk uygulamalarına ilişkin fikirler arayıp son olarak *The City of Richgate* projesine ulaşmıştır. Grup üyeleri, *The Rhizomatic Relations of A/r/tography* adlı makalede hayal ettikleri projenin kapsamı ve işbirlikçi olması nedeniyle ortaya çok sayıda problem çıktığını belirtmiştir. Bu rizomatik problemleri çözmeye gereği ve a/r/tografinin rizomatik doğasının, bir durum metodolojisi sunduğunu öğrenmeye başlamalarına neden olmuştur.

Proje, Richmond kentindeki göçmen ailelerle onların göçmenlik deneyimlerini ve anlatılarını incelemeyi amaçlamıştır. Bu nedenle de ilk mücadele projeye katılmayı kabul edecek göçmen ailelerin bulunması olarak tanımlanmaktadır. Grup, ardından Richmond Sanat Galerisi'yle işbirliği içinde peyzaj ve değişmekte olan şehirlerle ilişkili nüfus, coğrafya, tarih, göç ve sanat sorunlarına değindikleri *The Lay of the Land: Looking at a Changing Land through Geography, Immigration and the Creative Impulse (Vatanın Özelliği: Coğrafya, Göç ve Yaratıcı Dürtü Yoluyla Değişen Bir Vatana Bakmak)* başlıklı bir sempozyum organize etmiştir. Bu etkinlikte proje katılımcılara sunulmuş ve ailelerin projeye gönüllü olarak katılması sağlanmıştır (Irwin ve diğerleri, 2009:75)

Proje için Richmond şehrinde alan araştırması yapılmış; farklı kuşakları temsil eden altı ailenin her biriyle altı ay boyunca birkaç kez odak noktası geniş derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, gözlemler yapılmış ve bu ailelerin yolculuklarını temsil ettiğine inandıkları imgeler toplanmıştır. Her iki ayda bir çalışma grubunu oluşturan ailelerle birlikte; ailelerin birbirleriyle tanışmalarını, diyalog geliştirmelerini ve güçlü bir topluluk bağı biçimlenmesini sağlayacak büyük grup toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılarda a/r/tografılar, üniversitelerde çalışma deneyimine sahip araştırmacılar olarak neyi öğrendiklerini ve yaratmaya başladıklarını tartışmıştır. Görüşme metinlerinin okunup analiz edilmesi için a/r/tografılar düzenli olarak bir araya gelip tartışmıştır. Bu

araştırmacılar veriyi gözden geçirirken ve sanat yaratma imkânlarını hayal ederken *Conceptualizing The City of Richgate (Richgate Şehrini Kavramsallaştırma)* sergisi, birçok rizomatik imkâna ilham kaynağı olmuştur. Verilerin analiz sürecinden sonra görseller yaratılmıştır. Her bir aileyle birlikte birkaç sanat eseri yaratılmış ve bu aşamada bir metafor öne çıkmıştır: *Gate* (Kapı). Çinli göçmenlerin Richmond yerine *The City of Rich Gate* adlandırmasını kullanması, kendi ülkelerinden daha iyi bir yaşama yol açacak olan bir yer düşünüyü temsil ediyor olması, projeyi gerçekleştiren a/r/tografirlar açısından ilgi çekici olmuştur. Anlatılacak öyküye ve vurgulanacak estetik özelliklere dayalı olarak her kapıda canlandırılacak görüntülerle ilgili olarak aileler ve sanatçılar birlikte çalışmıştır. Dolayısıyla bu a/r/tografik proje sadece a/r/tografirların işbirliğine dayalı bir çalışma değil onların çalışma konusu olarak seçtikleri topluluk üyeleriyle işbirliğine de dayalı olmuştur. Her aileyi kapı metaforu temsil etmiş, her kapıda bir ailenin göç deneyimi ya da derin değişimleri anlatılmıştır. Her bir kapı; sonradan edinilmiş, benimsenmiş bir vatan için verilen mücadelenin daha geniş anlamda da ikili/çoklu kültürlerin, geçmiş/şimdiki boyutların kimlik, yer ve topluluk üzerindeki etkilerinin görsel hikâyesini anlatmak için tasarlanmıştır (Irwin ve diğerleri, 2009, s. 78). A/r/tografirlar, *The City of Richgate: A/r/tographic Cartography as Public Pedagogy* adlı makalede, projenin bu ilk aşamasının *in situ* imgelerin ve *in situ* a/r/tografinin gücünü açığa vurduğunu belirtmiştir.

Projenin ikinci aşaması, her ailenin Richmond kentindeki önemli yerleri belirlemesini içermiştir. Birinci aşamada olduğu gibi veriler analiz edildikten sonra ailelerle birlikte birkaç sanat eseri üretilmiştir. Otobüs durağı kulübesi imgeleri, yakın ve uzak coğrafik imgeleri yan yana getirmiş; yan yana imgeler ailelerin geçmiş ve güncel sorunlarını, ideallerini tasvir etmiş; afişler, aileleri anlamlı pozlar içinde göstermiş; arşiv koleksiyonları kültürün dönüşümünde hafıza ve kimliğin önemini tasvir etmiştir. Bu aşama, halk eğitimini amaçlayan kent genelindeki bir sergiyle sonuçlanmıştır. Sergi, Richmond şehrinin bir topluluk merkezine sahip olma fikrini sorgulayarak birçok *Richgate* ya da Richmond kavrayışı sergilemenin yanı sıra bir merkez yerine birçok merkez olduğunu göstermiştir. Bir şehir merkezine sahip olmak yerine kentin psiko-coğrafi bölgelerinde yaşayan bireylerin anlatılarını yansıtacak şekilde merkezlerin sürekli olarak değiştiği bir *Richgates Kentleri Ağı* olarak adlandırılabilir birçok merkez olduğunu göstermiştir (Irwin ve diğerleri, 2009: 61).

Anlaşılacağı gibi sosyal yaşama, sosyal gruplara ilişkin bu proje, a/r/tografik bir işbirliği içinde göçmenlerin kimlik, yurt ve mekân anlayışlarının anlaşılmasını amaçlayan bir *soruşturma* olarak tasarlanmıştır. *The City of Richgate* projesi; topluluk üyeleri, toplum örgütleri, eğitim kurumları ve sanatçı-egitimcilerden oluşan bir araştırma ekibi arasında karmaşık bir işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayı gerçekleştiren a/r/tografirlar çalışmanın; kültürel, etnik, coğrafi, kurumsal, kamusal, özel ve bilim dalı sınırlarını aşarak post-modern gerçekliğin değişken karakterini yansıttığını savunmuştur. Proje, kimlik ve yer kavramlarına

odaklanmış ve hibridite, transkültürelizm, göç, yerinden edilme ve topluluklardaki sosyal ve fiziki coğrafyanın değişen doğası konularını incelemeyi amaçlamıştır

(Beer ve diğerleri, 2010; Bickel ve diğerleri, 2007; Irwin ve diğerleri, 2006; Irwin ve diğerleri, 2011).

The City of Richgate projesi ve sonucunda ortaya çıkan makalelerin yanı sıra a/r/tografiye ilişkin literatürü incelediğimizde a/r/tografinin, devam eden soruşturmalar ve zaman aracılığıyla soruşturmalarının süreçlerini ve ortaya çıkan ürünleri paylaşan sanatçıların, araştırmacıların ve eğitimcilerin uygulamaları ile başlayan bir metodoloji olduğu anlaşılmaktadır. A/r/tografılar; görsel soruşturmaları, performatif soruşturmaları, anlatı soruşturmalarını ya da müzikal soruşturmaları vurgulayabilmektedir. Ayrıca, sözlü tarih ya da otobiyografi gibi nitel araştırma yöntemlerini de kullanabilmektedir. Temelde a/r/tografi; sanatçıların, araştırmacıların ve eğitimcilerin uygulamalarını soruşturmanın alanı olarak kabul etmekte ve bu uygulamaları; anlamaları canlandırmak, yorumlamak, yaratmak için kullanmaktadır (Sinner ve diğerleri, 2006, s. 1227). A/r/tografi, sanat ve eğitim içinde demlenmiş, sanat uygulaması temelli bir araştırma biçimidir. Tüm diğer metodolojilere ilaveten araştırma eylemleri olarak öğretme ve öğrenmenin eğitsel potansiyelini tanıma yoluyla daha da ileri gider. Diğer sanat temelli, sanatsal bilgiye dayalı ve estetik olarak tanımlanmış metodolojilerin yanı sıra, anlamayı geliştirmek, daha da derinleştirmek için ortaya çıkan birçok sorgulama biçiminden biridir ve dünyayı tekrar araştırmanın bir yolu olarak sanata atıfta bulunur. Sanat ve eğitim, yaşayan araştırmanın rizomatik ilişkileri aracılığıyla birbirini tamamlar, birbirini yankılar. A/r/tografi uygulaması, birinin rolünü sanatçı, araştırmacı ve öğretmen olarak kabul ederken, devam eden sanat yapma, yazma süreci boyunca bir fenomeni sorgulamaya çalışmaktadır (Bickel ve diğerleri, 2007; Irwin ve diğerleri, 2006; Irwin ve diğerleri, 2011).

Bir a/r/tografçı; sanatçı, araştırmacı ve öğretmen kimlikleriyle; yazma uygulamaları ve sanat formları aracılığıyla, süreklilik taşıyan bir soruşturma/araştırma hayatı yaşar. Normalde sanatçılar, araştırmacılar ve öğretmenlerin farklı kimlik yönleri arasında bir ayrılma ve bulanıklığın yanı sıra, bir rekabet de söz konusudur. A/r/tografılar; bu bulanıklığı ya da kopmayı silmeye, düzeltmeye çalışmaktadır. Bu kişiler, sanat dolu bir araştırma ya da işbirlikçi yaratıcı bir çalışmanın öğrenme ve öğretmenin zımnı bir yaklaşımını yeniden nasıl biçimlendirebilecekleri ve erişebilecekleri konusunda yardımcı olabileceğini öğretmenlere göstermeye çalışmaktadır. Öncü a/r/tografılar; a/r/tografik araştırma sürecinden kaynaklanan kişisel anlam oluşturmalarının, öğrenmenin somutlaşması olarak anlaşılabilmesini savunmuştur. A/r/tografı; araştırmacı, sanatçı ve öğretmen olarak çoklu kimlikler içinde anlamın; dilin, imgelerin, materyallerin, mekânın ve zamanın neresinde yer aldığına önem verir. Bir a/r/tografı; süreç yüklü eğitsel ve sanatsal soruşturma aracılığıyla, bilgi ve anlamayı üreten durumlar yaratmaya çalışır. A/r/tografı olmak, sadece birçoklu kimliklilik olarak düşünülemez ve bu çoklu kimliklerinin birbirinden

ayrı olarak çalışabileceği de düşünülemez. Bir a/r/tografıya göre anlam canlıdır, daima hareketlidir, büyür, değişir. Buna bağlı olarak da bir a/r/tografı, bilginin yapılarının çalışmakta ve sonsuz olduğunu göstermeye çalışır. A/r/tografılar, sanatçı, araştırmacı ve öğretmen kimliğinden yararlanarak Deleuze ve Guattari'nin rizom olarak adlandırdığı, yeni nesnelere, fikirler ve yapılar birleşimi oluşturur. A/r/tografı, bir rizom içinde bulunan hareketin farkına vararak pratik ve teori arasındaki geleneksel ilişkiyi dönüştürür. Kuramsallaştırma ve uygulama, olduklarından farklı şeyler olmaya başlar.

A/r/tografının kurucuları, a/r/tografıyı, sanat biçimlerini ve metinlerini geliştiren, rizomatik ilişkiler aracılığıyla kasıtlı olarak algıyı yıkan ve anlayışları karmaşıklaştıran yaşayan bir soruşturma olarak tasarlamıştır. Bu şekilde mekânın ve zamanın farklı şekillerde/farklı yollarla anlaşılacağını savunmuşlardır. Görsel sanatlarda rizomatik ilişkiler, sanatçılar, sanat üretimleri ve onların konumları/yerleri ve katılan izleyiciler arasındaki değişen ilişkiler olarak görülebilir. Bir süredir bazı sanatçılar alana özgü çalışmalara ilgi duymaya başladılar ve daha yakın zamanlarda alana duyarlı, bölge/alan odaklı, alanla ilişkili çalışmalar aracılığıyla bu fikri uyarlamayla daha ilgili hale gelmeye başladılar. Bu kavramsallaştırmaların her biri sanat eseri ile onun alanı/yeri arasındaki ilişki ile ilgilidir. Sanat eserinin nasıl yaratıldığı, sunulduğu, algılandığı belirli bir yerin fiziksel koşulları ile belirlenir. Yer ve kimlik arasındaki dengesiz ilişkiyi kavramak istiyorsak, site/alan/yer terimi, belirli bir yerin ötesinde yeniden imgelemeyi gerektirir (Irwin ve diğerler, 2006, s. 79).

Büyük olasılıkla, nicel ve nitel araştırma metodolojilerindeki gibi sistemleştirilmiş süreçleri kullanmak istemedikleri için Irwin, Springay ve Bickel gibi önde gelen a/r/tografılar 'araştırma' (research) kavramı yerine soruşturma (inquiry) kavramını kullanıyorlar.

Bir a/r/tografının çoklu kimlikli olduğu gibi a/r/tografik bir soruşturma da çoklu kimlikli birden fazla bir çalışma grubu olarak tasarlanmıştır. Neredeyse tüm a/r/tografik çalışmaların birden fazla a/r/tografı ve katılımcı tarafından gerçekleştirildiğini görmekteyiz. *The City of Richgate* projesi gibi bu projeye ilişkin makaleler de işbirlikçi sanat yapmanın, araştırmanın ve öğretmenin karmaşıklığına girerek kolektif olarak yazılmıştır. A/r/tografılardan oluşan ekibin her bir üyesi düşüncelerini ve kelimelerini söz konusu makalelerde toplayarak interaktif işbirlikçi yazma yoluyla tekil yazarlık kavramını da karmaşık bir hale getirmiştir.

Sonuç

A/r/tografı olarak adlandırılan metodoloji, eğitime ilişkin fikirleri genişletebilen araştırmalar sunabilmek için geleneksel metodolojik sınırların dışında çalışmak isteyen, *değişken ve sürekli gelişen bir topluluk* tarafından geliştirilmiştir. Grubun önde gelen üyeleri olan Rita Irwin ve Barbara Bickel'in de ifade ettiği gibi a/r/tografı, sürekli gelişen ve alternatif bir metodoloji olarak kabul edilmektedir. Tek bir araştırma için çok çeşitli metodolojiyi entegre edebilmesi

a/r/tografiyi benzersiz kılmaktadır. Bunun yanı sıra a/r/t ve grafi sözcükleri yan yana getirilerek de sanat üretme, araştırma ve öğretme eylemlerini hem birbirine hem de yazma eylemine bağlaması; sanat ve yazmayı, görsel imge ve sözcüğü bir araya getirerek metodolojiyi ayrıca zenginleştirmekte ve daha yaratıcı bir sürece dönüştürmektedir. Bu durum, sadece metodolojiler arasındaki sınırları kaldırmayı değil uzmanlıklar, disiplinler arasındaki keskin sınırları da silikleştirmektedir.

A/r/tografi; sanatçı, araştırmacı ve öğretmenin ilişkisel bir estetiği olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, soruşturma süreci içerisinde bu rollerden hiçbiri diğerlerinden daha baskın olamaz. Irwin'in de ifade ettiği gibi, sanatçı/araştırmacı/öğretmenler kişisel ve mesleki hayatlarını bütünleştirirler. Dolayısıyla bu tür bir araştırma; yaratıcı bir süreç ve performatif, uygulamalı bir pedagojidir. Çünkü a/r/tografılar, araştırmalarını sanat yoluyla yapmaktadır ve bu durum da araştırma sürecini performatif bir sanat eserine ve sürecine dönüştürmektedir. A/r/tografik araştırmalar/soruşturmalar; sosyal bilimlerin metodolojilerinin yanı sıra kendi sanatsal ve eğitsel sorgulamalarını da veri toplama biçimi ya da verinin kendisi olarak kullanabilirler.

Sanatlar, dünyayı yeniden araştırmayı ve anlamayı geliştirmenin yolları olarak kabul edilir. A/r/tografi de, araştırma/soruşturma eylemleri olarak öğrenmeyi ve öğretmeyi kapsar. İşte bu nedenle, sanat, araştırma ve öğretme ayrılmaz bir biçimde ilişkilidir. Soruşturmanın a/r/tografik doğası; bir sanatçı, araştırmacı ve öğretmen olarak sanat uygulaması aracılığıyla katılımcıları, dünyayı anlamının, imgelemenin ve görmenin diğer yollarını bulması için onlara yardım eder. Böylece, katılımcıları, belirli durağan sanat algılarından azat eder. A/r/tografır, sorulara cevap aramaz. Cevapları çıkarmaya yarayacak doğrusal yöntemler de önermez. Bunun yerine canlı/yaşayan bir soruşturma biçimi sağlar. Metodolojinin sınırları ve bir formülünün olmaması da, soruşturma sürecini neredeyse sanatsal bir performansa dönüştürür. Dolayısıyla da araştırmaya ilişkin kesin sonuçlar ya da yorumlar sunmaz. Yani, a/r/tografik bir çalışma, başta da söylediğimiz gibi bir sorunun kesin cevabını vermeyi, tüm izleyenlerde, okuyarlarda aynı ya da benzer fikirleri ve duygular oluşturmayı hedeflemez; bunun yerine anlamayı destekleyip zenginleştirmeyi hedeflediği için bir sanat eserinin etkisini oluşturarak okuyucuya daha örtülü sonuçlar verir. Geleneksel araştırma biçimleri, cevaplanan özel soruları formüle ederken, a/r/tografik soruşturma, soruşturma sürecine vurgu yapar. Nihai amaç, bu soruşturma/araştırma süreci, problem ya da soruya ilişkin görsel yaratmaktır.

A/r/tografik bir uygulamaya kalkışmak; kişinin sanatçı (a), araştırmacı (r) ve öğretmen (t) olarak rolünü kabul ederken devam eden bir sanat ve yazma süreci yoluyla bir olguyu soruşturmaktır. Görsel ve metinsel süreçler ve ürünler mutlaka birbirinden ayrı veya açıklayıcı değildir; birbirine bağlı konuşmalardır.

Bütün bu özellikleri, a/r/tografiyi somut, sınırları belli bir metodoloji olmaktan uzaklaştırmıştır. Bu somut olmama durumu da tıpkı metodoloji çeşitliliği gibi a/r/tografiyi sanatçılar için çekici bir metodolojiye dönüştürmektedir.

Kaynakça

- Beer, R., Irwin, R. L., Grauer, K., Xiong, G. (2010). Research and Creation: Socially-Engaged Art in The City of Richgate Project. *Journal of the International Society for Education through Art*, 6(2), 213–227.
- Bickel, B., Triggs, V., Springgay, S., Irwin, R. L., Grauer, K., Xiong, G., Beer, R., Sameshima, P. (2007). Richgate: Transforming Public Spaces Through Community-Engaged Art. *Amerasia Journal*, 33 (2), 115-124.
- Bickel, B., Springgay, S., Beer, R., Irwin, R. L. & Grauer, K. (2011). A/r/tographic Collaboration as Radical Relatedness. *International Journal of Qualitative Methods*, 10 (1), 86-102.
- Rugiu, S., A. (1974). Artistic and Creative Activity. In L. Borghy (Ed.), *Perspectives in Primary Education* (pp. 213-245). Amsterdam: Martinus Nijhoff/The Hague.
- Irwin, R. L. (2006). The Rhizomatic Relations of A/r/tography, *Studies in Art Education*, 48 (1), 70-88.
- Irwin, R. L., Bickel, B., Triggs, V., Springgay, S., Beer, R., Grauer, K., Xiong, G., Sameshima, P. (2011). The City of Richgate: A/r/tographic Cartography as Public Pedagogy, *The International Journal of Art and Design*, 28 (1), 61-70.
- Sinner, A., Leggo, A., Irwin, R. L., Gouzouasis, P. & Grauer, K. (2006) Arts-Based Educational Research Dissertations: Reviewing The Practices of New Scholars, *Canadian Journal of Education*, 29 (4), 1223-1270.
- Triggs, V., Irwin, R. L., Beer, R., Grauer, K., Springgay, S. & Xiong, G. (2010). The City of Richgate: Decentred Public Pedagogy. In J. A Sandlin, B. D. Schultz & J. Burdick (Eds.), *Handbook of Public Pedagogy* (pp. 299–312). London, England: Routledge.